

УДК 801.671.3

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-20>**Сергій ГНАТЕНКО,**

orcid.org/0000-0002-9904-1341

*аспірант кафедри історії української літератури та компаративістики
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна) dar17y@gmail.com*

РІЗНОВЕЛИКІ ПРОБІЛИ ЯК ГРАФІЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЦЕЗУРИ В ПОЕЗІЇ ТРЕЙСІ М. АТСІТТІ

У запропонованій статті висвітлюється проблема експериментального використання різновеликих пробілів у поетичному доробку молодшої американської поетеси індіанського походження Трейсі М. Атсітті. У низці поетичних текстів, які увійшли до першої збірки поетеси, однією з основних особливостей організації поетичного тексту є наявність різних на розміром, але значних за обсягом пробілів між словами у вірші. Ми розглядаємо таку організацію тексту як аналог потоку свідомості із застосуванням як горизонтальної, так і вертикальної площини поетичного тексту.

Аналіз попередніх досліджень поетичних експериментів у поезії 21-го століття показав, що палітра художніх засобів і архітектонічних прийомів, застосовуваних сучасними поетами, постійно збагачується. Нами не було виявлено досліджень феномену застосування різновеликих пробілів як архітектонічного експерименту з метою наближення тексту до потоку свідомості, чим і визначено актуальність даного дослідження.

У поезіях Трейсі М. Атсітті «A Blood Letting» («Кровопускання»), «Into Rain» («У дощ»), «Sang Over» («Заглушено пісню») і «Rain Scald» («Скальд дощу») розглянуто особливості застосування низки прийомів, зокрема зміщення логічного наголосу, ембіжману, double-rejet, цезури. На нашу думку, усі вищезгадані засоби виразності спрямовані на формування фрагментарного тексту із можливістю множинних прочитань й інтерпретацій. Таким чином читач завдяки особливостям графічної репрезентації тексту та його організації під час реценції може долучитися до формування смислів, що співзвучно техніці потоку свідомості, який у прозі визначається уривчастістю, імітацією мінімальної лексичної обробки, відсутністю пунктуаційних знаків. Завдяки експерименту з різновеликими пробілами Трейсі М. Атсітті увиразнила власну версію потоку свідомості у поетичному тексті, застосувавши графічну репрезентацію для поглиблення фрагментації тексту і використавши як горизонтальні, так і вертикальні вектори прочитання поетичного тексту для створення множинності смислів.

Ключові слова: пробіл, цезура, ембажман, потік свідомості, Трейсі М. Атсітті.

Serhiy HNATENKO,

orcid.org/0000-0002-9904-1341

*Postgraduate Student at the Department of the History of Ukrainian Literature and Comparative Studies
Kamianets-Podilskii Ivan Ohiienko National University
(Kamianets-Podilskii, Khmelnytsky region, Ukraine) dar17y@gmail.com*

VARIED-SEZED GAPS AS GRAPHIC PRESENTATION OF CAESURA IN TRACY M. ATSITTI'S POETRY

The research paper highlights the problem of experimental use of gaps of varied sizes in the poetic texts by a young American poet of Native American descent Tracy M. Atsitti. We have underscored one essential feature of the organization of the poetic texts in the analysed poems, which have been ultimately published in her first collection, namely the text gaps of varying but significantly large sizes between the words in the poems. We consider such organization of the text an analogue of the flow of consciousness technique with the use of both horizontal and vertical planes of the poetic text.

Our analysis of the previous studies of poetic experiments in the poetry of the 21st century has shown that the spectrum of artistic means and text architecture techniques, used by contemporary poets, is constantly being enriched. We did not find studies of the phenomenon of using gaps of varying sizes as an architectural experiment aimed at approximation of the poetic text to the flow of consciousness technique, which determined the topicality of this research.

Tracy M. Atsitti's poems «A Blood Letting», «Into Rain», «Sang Over» and «Rain Scald» are the material of this research. The functions and features of application of a number of techniques, such as the shift of logical emphasis, embyeman, double-rejet, caesura in these poems have been analysed. In our opinion, all the above-mentioned expressive means are aimed at forming text fragmentation which opens rich possibilities for multiple different senses and interpretations. Thus, due to the specific implementation of the text graphic representation features and text organization the reader is welcomed into the active receptive process leading to participation in creating senses. This approach correlates well with the flow of consciousness technique, which in prose is characterised with fragmentary nature of the text, imitation of minimal lexical processing, lack of punctuation. Due to her experiments with gaps of varying sizes, Tracy M. Astitti enhanced her own

version of the flow of consciousness technique in a poetic text, using graphical representation to deepen the fragmentation of the text and using both horizontal and vertical vectors of reading the poetic text to create multiple meanings.

Key words: *space, caesura, embyeman, flow of consciousness technique, Tracy M. Atsitty.*

Постановка проблеми. Сучасну молоду американську поезію неможливо уявити без поетів, які за культурним походженням належать до корінних народів Америки. Ціла низка антологій і спеціальних випусків сучасних журналів присвячені їх доробку (Belin, 2001; Diaz, 2018; Erdrich, 2018; Narjo, 2020), оскільки їхні голоси збагачують палітру поетичної творчості сучасних США.

Сучасна поетична творчість є значною мірою експериментальним майданчиком, який містить компоненти не лише різних текстових формацій, а й інтермедіальні включення на зразок аудіальної поезії Трейсі Морріс «Africa(n)», яка існує виключно у вигляді записів авторського прочитання. У зв'язку з таким різноманіттям нових технік та експериментальними поєднаннями традиційних, особливо важливим є вивчення архітектонічних особливостей поетичних текстів.

Аналіз досліджень. Дослідження архітекtonіки сучасної поезії здійснюється як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Серед вітчизняних літературознавців, вартим уваги є доробок Ю. Починок, яка детально проаналізувала експериментальну поезію в історичному контексті та в українській літературі ХХІ століття (Починок, 2015), дослідження природи поетичного експерименту Б. Сорохи (Стороха, 2010). Серед закордонних авторів відзначимо Ю. Орлицького, який розробляє поняття гетероморфної поезії як метатерміну для позначення поетичних експериментів сучасності (Орлицкий, 2005; Орлицкий, 2015), С. Бірюкова, який вивчає графічні експерименти у сучасній поезії (Бірюков, 2001). Англomовна традиція вивчення архітекtonіки поезії пов'язана з поняттям «close reading», яке включає її компоненти. Наразі популяризацією аналізу окремих поетичних творів активно займається PoetryFoundation.org. Це сайт Американської поетичної асоціації, запрошується до аналізу низка дослідників поезії.

Мета статті – аналіз ролі різновеликих пробілів у поезії Трейсі М. Атсітті, молоді поетеси з Аризони. З цієї метою проаналізовано низку її поезій, у яких застосований цей метод: «A Blood Letting» («Кровопускання») (Atsitty 'Blood Letting', 2019), «Into Rain» («У дощ») (Atsitty, 2018), «Sang Over» («Заглушено пісню») (Atsitty 'Sang Over', 2019) та титульний віршований твір її книги, що скоро буде видана, «Rain Scald» («Скальд дощу») (Atsitty, 2012).

Виклад основного матеріалу. За власним визначенням авторки, яке вона часто повторює у подкастах, її поезія є автобіографічною. Саме тому на нашу думку її поезія являє собою поетичну версію потоку свідомості з відповідною уривчастістю і особливостями впорядкованості.

За власним визначенням авторки, яке вона часто повторює у подкастах, її поезія є автобіографічною. Саме тому, на нашу думку, її поезія являє собою поетичну версію потоку свідомості з відповідною уривчастістю і особливостями впорядкованості.

Ця уривчастість поетичного тексту досягається деякими засобами організації, притаманними прозовим творам «потіку свідомості», насамперед його невпорядкованістю, відсутністю чіткої логіки, на відміну від внутрішнього монологу, який логічно вербально організований. За визначенням В. Кухаренко «потік свідомості» є однією з «форм внутрішнього мовлення персонажу, яка дає змогу автору (і читачам) зазирнути у внутрішній світ персонажа, спостерігати за його думками і поглядами у процесі формування останніх. І як віддзеркалення ментальних процесів, представлене у формі внутрішньої мови, що не пройшло лінгвістичної обробки, яка б зробила це внутрішнє висловлювання зрозумілим для читачів» (Кухаренко, 2003: 10). З цією метою у текстах поезій відсутні або поодинокі розділові знаки, відсутність капіталізації, а також графічно збільшені пробіли між словами у вірші.

Пауза на місці такого графічно збільшеного пробілу є цезурою. Тут чітко простежується етимологічне значення цього слова «рубка, розсічення». Згідно класичного визначення, цезура – це «ритмічно-інтонаційна пауза в середині віршового рядка, яка розтинає його на дві, іноді три частини» (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 720). За визначенням О. Квятковського, «вільна цезура» (Квятковский, 1966) не має чіткого місця у рядку і призводить до ритмічно-інтонаційної розкутості поетичного тексту.

У поезії «Into Rain» аномально великий пробіл застосовано лише раз, наприкінці поетичного тексту, щоб акцентувати третій з кінця й останній рядки, графічно створивши їхню єдність:

on a side creek. Just when I came
to drip–

*He takes the Valerian blossom then left
just as we began to slide* (Atsitty, 2018).

Дві дії ліричної героїні «капати» і «почали зісковзувати» розірвані дією «доша», який «зриває квітку валеріани». Така графічна організація дає змогу читати ці рядки як одночасні дії у потоку свідомості у його неупорядкованості та фрагментарності.

У цих поетичних текстах не зважаючи на відсутність розділових знаків та завдяки таким паузам має місце енжамбеман – «віршовий прийом, який полягає у перенесенні фрази або частини

слова з попереднього рядка у наступний, зумовлений незбіжністю ритмічної паузи зі смисловою, хоч рядок при цьому втрачає свою інтонаційну викінченість» (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 530). Зауважимо, що у поезії «A Blood Letting» він часто присутній у варіанті double-rejet, тобто «фраза, яка починається в кінці першого рядка і завершується на початку наступного, посилюючи експресію поетичного мовлення» (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 530):

she shoots right through
me, I saw from overpass
from mountains arches & rocks slats I've come to know

У цьому випадку double-rejet посилюється «through / me,» (Atsitty 'A Blood Letting', 2019) посилюється емпатично, оскільки перенесено до нового рядка лише одне слово – «мене» – яке у прозовому мовленні не є наголошеним у цій позиції.

На прикладі цього уривку покажемо, як різновеликі пробіли також збагачують можливості інтерпретацій тексту поезії. Поетичний текст, на відміну від прозового, організований як горизонтально, так і вертикально. Й у випадку різновеликих пробілів, які є достатнього розміру, щоб умістити фразу у вірші вище або нижче, існує також можливість прочитання тексту різними методами, наприклад: «she shoots right through» «arches & rocks», «she shoots right through» «from

overpass» «slats I've come to know» (Atsitty 'A Blood Letting', 2019). Такі варіанти просторового різночитання акцентують різні аспекти тексту – вона долає арки й скелі, вона пронизує просто з траси відомі мені уступи. Такі різночитання створюють множинний простір у поетичному тексті, сприяючи заглибленню до потоку свідомості ліричної героїні. Така фрагментарність, увізразнена графічно, дає підстави для множинних різночитань і збагачує змістовий план віршованого тексту.

Також маємо кілька випадків складового перенесення, яке здійснюється на межі збільшеної графічно паузи, що дає змогу віднайти нові семантичні нюанси:

me, kneeling roadside graveling, our veins no longer held together, when I see bypass

Цей вірш містить низку різновеликих пробілів, і оскільки це найдовший вірш у поезії тут їх семантичну функцію розкрито найбільш повно. Частина подовжених пробілів співпадають з логічними паузами. Логічні паузи можуть використовуватися як засоби передавання: а) незакінченої, обірваної мови; б) хвилювання; в) несподіваного змістового переходу (Логічна пауза). Наприклад, пауза між «roadside» і «graveling» (Atsitty 'A Blood Letting', 2019) очікувана, вона розділяє дві окремих дії ліричної героїні. А пауза між «held» і «together» (Atsitty 'A Blood Letting', 2019) – неочікувана, оскільки розриває фразове дієслово, створюючи тим самим подвійний смисл: наші жили більше не тримають кров і наші жили більше нічим не стримувані, коли разом. Така гра на фразовому й покомпонентному значенні дієслівної групи збагачує смислове поле поетичного тексту, дає читачу більшу кількість потенційних контекстів.

Ще яскравіше цей прийом застосовано у тексті «Sang Over», де в кінці вірша, у сильній позиції, відбувається смислова гра зі словами «for ever» – навічно чи більше ніколи, залежно від написання разом чи окремо:

dive and no more debris for ever (Atsitty 'Sang Over', 2019).

Така подвійність залишає за читачем право різночитання, що дуже важливо в поетичних експериментах М. Трейсі.

Висновки. Можна стверджувати, що поетичний експеримент Трейсі М. Атсітті з різновеликими пробілами, який ми простежили у низці текстів молодої поетеси, має на меті створення множинності смислів за допомогою графічного розташування тексту. Завдяки сполученню вертикальних і горизонтальних векторів прочитання поезії створюється її багатозначність, свобода комбінування при читанні фрагмен-

тів тексту. Утворена різновеликими пробілами уривчастість тексту, особливо у випадку поезії «A Blood Letting», наближує монолог ліричної героїні до прийому потоку свідомості як внутрішнього мовлення у процесі формування самої думки. Можливість рідночитання поезії

посилює цей ефект. У розглянутих поетичних текстах Трейсі М. Атсітті завдяки різновеликим пробілам та графічному розташуванню уривків вірш формує поетичний аналог потоку свідомості, який заглиблює читача у переживання ліричної героїні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бiryukov С. Целое и дроби в современной экспериментальной поэзии *Вариант доклада на конференции «Литературное произведение как литературное произведение», посвященной 60-летию выдающегося польского русиста Ежи Фарыно*. Польша, Быдгощ, 2001. URL: www.netslova.ru/biryukov/drobi.html.
2. Квятковский А. П. Поэтический словарь. М.: Сов. Энцикл., 1966. 376 с.
3. Кухаренко В. Практикум з стилістики англійської мови. Вінниця, 2003. 160 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К: Академія, 2007. 752 с.
5. Логічна пауза. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А. Л. С. 584.
6. Орлицкий Ю. Гетероморфный (неупорядоченный) стих в русской поэзии. *Новое литературное обозрение*. № 3, 2005. URL: <https://magazines.gorky.media/nlo/2005/3/geteromorfnyj-neuporyadochennyj%20-stih-v-russkoj-poezii.html>
7. Починок Ю. Українська експериментальна поезія кінця ХХ – початку ХХІ століття: текст, контекст, інтертекст. Спеціальність 10.01.06 – теорія літератури. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015.
8. Поэзия : опыт междисциплинарного анализа / под редакцией Г.В. Иванченко, Д.А. Леонтьева, Ю.Б. Орлицкого. Иванченко, Г. В. Леонтьев, Д. А., Орлицкий, Ю. Б. Смысл, Москва : 2015.
9. Стороха Б. В. Сутність художнього експерименту і специфіка поезії Ернста Яндля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / Б.В. Стороха. К. : Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка, 2010. 20 с.
10. Atsitty T. M. A Blood Letting. *Thalia Magazine*. Issue 3, January/February 2019. https://docs.wixstatic.com/ugd/8ae098_5928411c4f4645e19653c0d14410995b.pdf
11. Atsitty T. M. Into Rain. *Literary Hub*. July 21, 2018. <https://lithub.com/new-poetry-by-indigenous-women-2/>
12. Atsitty T. M. Rain Scald. *Drunken Boat*. Issue 15; Native American Women's Poetry; May 2012. <http://d7.drunkenboat.com/db15/tacey-atsitty.html>
13. Atsitty T. M. Sang Over. *The Rumpus*. April 9, 2019. https://therumpus.net/2019/04/national-poetry-month-day-9-tacey-m-atsitty/?fbclid=IwAR2U2r3XMoM8VprxbansQI-DTS0wkQoqY9Oix7f57Fsn5qx0N_nKoNBhSE
14. Belin E. G. The Diné Reader: An Anthology of Navajo Literature. 2021. 409 p.
15. Diaz N. New Poetry by Indigenous Women / A Series Curated by Natalie Diaz. June 21, 2018. <https://lithub.com/new-poetry-by-indigenous-women-2/>
16. Erdrich, Heid E. New Poets of Native Nations. 2018. 284 p.
17. When the Light of the World Was Subdued, Our Songs Came Through: A Norton Anthology of Native Nations Poetry. Harjo J. et al., 2020. 458 p.

REFERENCES

1. Biryukov S. Celoe i drobi v sovremennoj ehksperimentalnoj poehzii [Whole and fractions in contemporary experimental poetry]. *Variante doklada na konferencii «Literaturnoe proizvedenie kak literaturnoe proizvedenie», posvyashchennoj 60-letiyu vydavushchegosya polskogo rusista Ezhi Faryno*. Polsha, Bydgoszcz, 2001. URL: www.netslova.ru/biryukov/drobi.html [in Russian].
2. Kvyatkovskij A. P. Poeticheskij slovar [Poetic Dictionary]. M.: Sov. Ehncikl., 1966. 376 s [in Russian].
3. Kukharenko V. Praktikum z stilistiki anglijskoj movi [Introduction into the Stylistics of the English Language]. Vinnicya, 2003. 160 s [in Ukrainian].
4. Literaturoznachij slovnik-dovidnik [Literary Dictionary and Guide] / Redkol.: R.T. Gromyak, Y. I. Kovaliv, V.I. Teremko. Kyiv: Akademiya, 2007. 749 s [in Ukrainian].
5. Logichna pauza. *Literaturoznachna enciklopediya*: u 2 t. [Literary Encyclopaedia in 2 volumes] / avt.-uklad. Y. I. Kovaliv. Kyiv: VC «AkademiYA», 2007. T. 1 : A. L. S. 584 [in Ukrainian].
6. Orlickij Y. Geteromorfnyj (neuporyadochennyj) stikh v russkoj poehzii [Heteromorphous (Unordered) Poem in Russian Poetry]. *Novoe literaturnoe obozrenie*. № 3, 2005. URL: <https://magazines.gorky.media/nlo/2005/3/geteromorfnyj-neuporyadochennyj%20-stih-v-russkoj-poezii.html> [in Russian].
7. Pochinok Y. Ukrainska eksperimentalna poeziya kincy XX – pochatku XXI stolittya: tekst, kontekst, intertekst [Ukrainian Experimental Poetry of the Late 20th – Early 21st Century: Text, Context, Intertext]. Specialnist 10.01.06 – teoriya literaturi. Lvivskij nacionalnij universitet imeni Ivana Franka. Lviv, 2015 [in Ukrainian].
8. Poehziya: opyt mezhdisciplinarnogo analiza [Poetry: the Case of Interdisciplinary Analysis] / pod redakciej G.V. Ivanchenko, D.A. Leonteva, Y.B. Orlickogo. Moskva : Smysl, 2015 [in Russian].

9. Storokha B. V. Sutnist khudozhnogo eksperimentu i specifika poetiki konkretnoi poezii Ernsta Yandlya [The Nature of Literary Experiment and Features of Definitive Poetry by Ernst Yandl]. Avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk : spec. 10.01.04 «Literatura zarubizhnikh krain». K. : Int l-ri im. T.G. Shevchenka, 2010. 20 s [in Ukrainian].
10. Atsitty T. M. A Blood Letting. *Thalia Magazine*. Issue 3, January/February 2019. https://docs.wixstatic.com/ugd/8ae098_5928411c4f4645e19653c0d14410995b.pdf
11. Atsitty T. M. Into Rain. *Literary Hub*. July 21, 2018. <https://lithub.com/new-poetry-by-indigenous-women-2/>
12. Atsitty T. M. Rain Scald. *Drunken Boat*. Issue 15; Native American Women's Poetry; May 2012. URL: <http://d7.drunkenboat.com/db15/tacey-atsitty.html>
13. Atsitty T. M. Sang Over. *The Rumpus*. April 9, 2019. URL: https://therumpus.net/2019/04/national-poetry-month-day-9-tacey-m-atsitty/?fbclid=IwAR2U2r3XMoM8VprxbansQI-DTS0wkQoqY9Oix7f57Fsn5qx0N_nKoNBhSE
14. Belin E. G. *The Diné Reader: An Anthology of Navajo Literature*. University of Arizona Press, 2021. 409 p.
15. Diaz N. *New Poetry by Indigenous Women / A Series Curated by Natalie Diaz*. June 21, 2018. URL: <https://lithub.com/new-poetry-by-indigenous-women-2/>
16. Erdrich, Heid E. *New Poets of Native Nations*. Graywolf Press, 2018. 284 p.
17. *When the Light of the World Was Subdued, Our Songs Came Through: A Norton Anthology of Native Nations Poetry*. Harjo J. et al. W. W. Norton & Company, 2020. 458 p.